

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-
педагогічної
роботи

“ _____ ” _____ 2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

**«Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації
та глобалізації»**

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

(шифр і назва)

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

(шифр і назва)

освітня програма «Міжнародні відносини та регіональні студії:
сходознавство»

(шифр і назва)

спеціалізація «Міжнародні відносини та регіональні студії:
сходознавство»

(шифр і назва)

вид дисципліни за вибором

(обо'язкова/ за вибором)

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2019/ 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“ 28_” серпня 2018 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Тумаков Олександр Іванович, канд. іст. наук, доц.,
доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від “ 28 ” серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

_____ Парфіненко А. Ю.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією

_____ назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ 28 ” серпня 2018 року № 1

Голова методичної комісії _____

_____ Григорова-Беренда Л. І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програму курсу «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів V курсу факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», спеціалізації «Міжнародні відносини та регіональні студії: сходознавство».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Основною **метою** навчального курсу «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації» є ознайомлення студентів-магістрів спеціалізації «Міжнародні відносини та регіональні студії» з найважливішими особливостями сучасного розвитку країн Сходу, формування у них чіткого уявлення про найважливіші соціально-політичні і етноконфесійні процеси, що відбуваються в сучасних східних суспільствах. Крім того, важливим завданням курсу є вивчення модерністських тенденцій у розвитку країн Азії і Африки, місця східних держав у побудові багатопольярного світу, взаємовідносин України з провідними країнами Сходу.

1.2. Основні **завдання** вивчення дисципліни полягають в ознайомленні студентів з місцем країн Сходу у сучасному світі, еволюцією національних моделей розвитку провідних країн Азії, змінами, що відбувалися всередині афро-азіатських країн після їх деколонізації та долею «третього світу» як спільноти країн, що звільнилися, проблемами Сходу в епоху глобалізації, в тому числі, взаємозв'язком вестернізації та пошуками народами Азії і Африки своєї національної ідентичності тощо.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
5-й	-й
Семестр	
10-й	-й
Лекції	
30 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
15 год.	год.
Лабораторні заняття	
–	год.
Самостійна робота	
75 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких **результатів** навчання:

- бути спроможними до сприйняття міжнародної політичної інформації та її узагальнення;
- вміти розуміти та аналізувати значимі політичні й соціально-економічні процеси, що відбуваються на сучасному Сході, та прогнозувати їх можливий розвиток;
- навчитись логічно, аргументовано і чітко викладати свою думку, як усно, так і письмово;
- бути спроможними до саморозвитку, до постійного підвищення своєї професійної кваліфікації;
- усвідомлювати соціально-політичну значимість своєї професії, бути мотивованим до виконання професійної діяльності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Країни Азії і Африки в умовах деколонізації

Тема 1. Вступ до курсу. Країни Сходу у сучасному світі. Азія і Африка в геодемографічному вимірюванні. Сучасні цивілізації Сходу: загальна кількісна характеристика. Східна модель розвитку, її специфіка і особливості. Контакти між Сходом і Заходом в історичному контексті. Колоніалізм як всесвітньо-історичне явище.

Джерела і література до курсу.

Тема 2. Криза колоніалізму. «Пробудження Азії» на початку ХХ ст. Перша світова війна та її вплив на країни та народи Азії і Африки. Більшовизм і Схід. Особливості національно-визвольного руху міжвоєнного періоду (1918–1939 рр.). Друга світова війна і колоніальна система.

Тема 3. Деколонізація і формування «третього світу». Етапи деколонізації та її наслідки. Проблема вибору шляхів національно-державного розвитку країнами, що звільнилися. Державно-капіталістичний варіант розвитку. Приватнокапіталістична модель. Феномен «соціалістичної орієнтації» на Сході. «Національно забарвлений» соціалізм.

Геополітичні зміни на межі 1980–1990-х років і доля «третього світу».

Тема 4. Схід і модернізація. Сучасні моделі розвитку азійських країн.

Китай на шляху до сучасної моделі розвитку. «Новодемократична модель» та її доля. Експерименти китайського керівництва з радянською моделлю. «Великий стрибок» кінця 1950-х років. «Велика пролетарська культурна революція» 1966–1976 рр. Початок економічної реформи в КНР: її специфіка, спрямованість та результати. Китайська модель розвитку. Китай у сучасному світі. Українсько-китайські відносини.

«Економічне диво» Японії: витоки, фактори, наслідки. Японська модель розвитку у сучасному світі. «Тигри» та «дракони» Далекого Сходу та Південно-Східної Азії: загальне та особливе. Українсько-японські відносини.

Індія у пошуках «третього шляху». Українсько-індійські відносини.

Ісламська революція в Ірані та її історичне значення. Досвід ісламського розвитку Ірану.

Туреччина на шляху до сучасної моделі розвитку. Українсько-турецькі відносини.

Розділ 2. Схід і глобалізація

Тема 1. Схід в епоху глобалізації: вестернізація та пошуки національної ідентичності.

Регіоналізація на Сході. Регіональні підсистеми міжнародних відносин.

Інтеграційні процеси на Сході. АСЕАН.

Тема 2. «Ісламський ренесанс» і нові тенденції у розвитку мусульманських країн і народів. Політичне відродження ісламу у ХХ ст. Ісламська модель розвитку у політичному житті країн Середнього Сходу.

Проблема ісламського радикалізму. «Арабська весна» та її наслідки. Мусульманський світ: проблема єдності. Феномен Ісламської держави. Сирійська криза.

Тема 3. «Конфліктні зони» в афро-азіатському регіоні. Близькосхідна проблема та пошуки шляхів її вирішення. Тайванська проблема.

Територіальні суперечки у Південній, Східній та Південно-Східній Азії.

Проблема конфліктів на Африканському континенті.

Тема 4. Проблеми Сходу на зламі сторічч. Демографічна ситуація, проблема перенаселення. Зростання кількості суверенних держав та ускладнення геополітичної картини світу. Проблема сепаратизму.

Схід і ядерна зброя. Міграція населення та її наслідки, міграційна криза 2015 р. Урбанізація на Сході. Продовольча проблема на Сході.

Схід і «нові» глобальні виклики (тероризм, наркоторгівля тощо).

Україна та країни Сходу на початку ХХІ ст.: основні пріоритети зовнішньої політики.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п/с	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Країни Азії і Африки в умовах деколонізації						
Разом за розділом 1	59	14	10			35
Розділ 2. Схід і глобалізація						
Разом за розділом 2	61	16	5			40
Усього годин	120	30	15			75

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Т. 1. Криза і крах колоніальної системи. Етапи деколонізації	2
	Т. 2. Формування «третього світу» та його доля	2
	Т. 3. Схід і модернізація. Сучасні моделі розвитку азіатських країн 3.1. Китай на шляху до сучасної моделі розвитку (1949 – кінець 1970-х років). Економічна реформа в КНР: специфіка, спрямованість та результати. Китай у сучасному світі.	2

	3.2. «Економічне диво» Японії: витoki, фактори, наслідки. Японія у сучасному світі. «Тигри» та «дракони» Східної та Південно-Східної Азії: загальне та особливе	2
	3.3. Індія у пошуках «третього шляху». Іран: досвід ісламського розвитку. Туреччина на шляху до сучасної моделі розвитку	2
	Т. 4. Сучасні проблеми Сходу. Захист і обговорення творчих завдань	5
	Разом	15

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання додаткової літератури за розділами 1–2 (7 год. на 1 тему)	56
2	Підготовка творчого завдання для семінарських занять (доповіді та мультимедійні презентації з проблематики 2-го розділу курсу)	19
	Разом	75

6. Індивідуальні завдання

не передбачено навчальним планом

7. Методи контролю: співбесіда на семінарських заняттях, контрольна робота, перевірка виконання творчих завдань, залік

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Залік	Сума
Поточний контроль самостійної роботи на семінарських заняттях		Творче завдання	Разом		
Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	60	40
7	8	20	25		

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

Васильев Л.С. История Востока: В 2-х т.: Учеб. по спец. «История». 3-е изд., испр. и доп. М.: Высшая школа, 2003.

Васильев Л.С. История религий Востока: [Учебное пособие для вузов]. 3-е изд. М.: Кн. дом «Университет», 1998.

Глобальні проблеми світового розвитку: Навч. посібник. Харків, 2015.

История Востока: В 6 т. – Т. 5: Восток в новейшее время: 1914–1945 гг. – М.: ИФ «Восточная литература» РАН, 2006; Т. 6: Восток в новейший период (1945–2000 гг.). М.: ИФ «Восточная литература» РАН, 2008.

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки: Навч. посібник. Львів: Афіша, 2005.

Новейшая история стран Азии и Африки, XX век: Учебник: В 3 ч. / Под ред. А.М. Родригеса. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.

Политическая история государств Азии и Северной Африки, XX век: Учебное пособие для вузов: В 2-х т. М.: Магистр, 1996.

Сравнительное изучение цивилизаций мира (междисциплинарный подход). М.: ИВИ РАН, 2000.

Тумаков А. И. Цивилизации Востока в условиях распада колониальной системы и глобализации // Сравнительная история мировых цивилизаций: учебник для магистров / отв. ред.: И. А. Краснова, И. В. Крючков, С. А. Польская. Ставрополь: Изд-во СКФУ, 2015. С. 269-293. Режим доступа: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/11972/2/tumakov_2.pdf

Тумаков А. И., Чижов А. П. Новейшая история стран Восточной Азии (1945–2000 гг.): Учебное пособие. Харьков: Штрих, 2001. Режим доступа: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/283/2/posobie.pdf>

Допоміжна література

Актуальные проблемы глобализации: Круглый стол «МЭиМО» // Мировая экономика и международные отношения. 1999. № 4. С.37-52; № 5. С.41-57.

Азия и Африка в современной мировой политике. Сборник статей. М.: ИМЭМО РАН, 2012.

АСЕАН в начале XXI века. Актуальные проблемы и перспективы. М.: ИД «Форум», 2010.

Белокреницкий В. Я. Восток в международных отношениях и мировой политике. М.: Восточный университет, 2009.

Белокреницкий В. Я. Восток на рубеже веков – некоторые итоги и перспективы развития // Восток. 2001. № 5-6.

Белокреницкий В. Я. Восток через призму мировых демографических прогнозов (к вопросу о геодемографии и геополитике будущего века) // Восток. 1999. №. 5. С.103-115.

Бжезинский З. Великая шахматная доска (Господство Америки и его геостратегические императивы). – М.: Международные отношения, 2010. 256 с. Режим доступа: <http://www.lib.ru/POLITOLOG/AMERICA/bzhezinskij.txt> .

- Бжезинский З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство. М.: Международные отношения, 2005. 288 с.
- Борисова А. «Зарубежные китайцы» // Азия и Африка сегодня. 2002. № 5. С. 28-32.
- Васильев Л. С. Законы эволюции и проблемы человечества. М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2011.
- Ваххабиты XVIII—XX века: Историческое исследование. М.: Монолит-Евролинц-Традиция, 2002.
- Глобалистика. Энциклопедия. М.: Радуга, 2003. – 1328 с.
- Глобалистика. Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Гл. ред.: И. И. Мазур, А. Н. Чумаков; Центр научных и прикладных программ «ДИАЛОГ». – М.-СПб.-Нью-Йорк: «ЕЛИМА», «Питер». 2006. 1100 с.
- Глобальные вызовы, угрозы и опасности современности / Под ред. А.В. Возженикова. М.: РАГС, 2008. – 222 с.
- Глобальные проблемы человечества. Коллектив авторов / Под ред. И. Новиковой. М.: Изд-во МГУ, 2006. 264 с.
- Горохов М. Индуизм, общество, государство // Азия и Африка сегодня. 1999. С. 13-19.
- Дзасохов А. С. Становление и эволюция постколониального мира. Вторая половина XX века. М.: Международные отношения, 1997.
- Иванов Н.А. Восток: новые подходы к изучению истории // Восток. 1993. № 4. С. 5-11.
- Кузнецов В. Китай: Религия в обществе и государстве // Азия и Африка сегодня. 2001. № 6. С. 13-17.
- Мамедова Н. Иран: Опыт исламского правления // Азия и Африка сегодня. 1999. № 2. С. 4-11.
- Лунев С. И. Индийская цивилизация в глобализирующемся мире // Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 3.
- Подберезский И. В. Регион Юго-Восточной Азии как цивилизационная общность // Мировая экономика и международные отношения. 2005. № 4.
- Рашковский Е. Б. Цивилизационный облик Китая: структуры, преемственность, метаморфозы // Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 8.
- Страны Востока: социально-политические, социально-экономические, этноконфессиональные и социокультурные проблемы в контексте глобализации. Памяти А.М. Петрова. М.: ИВ РАН, Центр стратегической конъюнктуры, 2012.
- Титаренко М. Л. Китай: Цивилизация и реформы. М., 1999.
- Ткаченко Г. А. Культура Китая: Словарь-справочник. М.: Муравей, 1999.
- Черняк Е. Б. Цивилиография: Наука о цивилизации. М.: Междунар. отношения, 1996.
- Четверикова О. Ислам в современной Европе: стратегия «добровольного гетто» против политики интеграции // Россия XXI. 2005. № 1, 2.
- Экологические проблемы стран Азии и Африки. М.: Аспект Пресс, 2012.

Эволюция восточных обществ: синтез традиционного и современного / Э.Н. Галич, А. В. Гордон, А. В. Журавский и др.; отв. ред. Л. И. Рейснер, Н. А. Симония. М.: Наука, 1984.

Яковец Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. М.: Экономика, 2003. 441 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

<http://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=606> – дистанційний курс «История стран Азии и Африки Нового времени» (окремі розділи, електронна бібліотека до курсу).